

MASARYKOVÁ
UNIVERZITA

UDĚLENÍ
VELKÉ ZLATÉ
MEDAILE

Andreji Kiskovi,
prezidentovi Slovenské republiky

MUNI
100





Andrej Kiska

**UDĚLENÍ VELKÉ ZLATÉ MEDAILE
MASARYKOVY UNIVERZITY**

Masarykova univerzita

29. ledna 2019

ANDREJ KISKA

Andrej Kiska je od roku 2014 prezidentem Slovenské republiky. Vyznává demokratické hodnoty, jako je úcta k lidským právům a svobodám, spravedlnost, respekt k pravidlům a zodpovědnost za vlastní činy, které s ním Masarykova univerzita sdílí. Ve své prezidentské funkci Andrej Kiska zdůrazňuje nadřazenost základních lidských a morálních hodnot nad politickými zájmy a zasazuje se o posilování vzájemné důvěry ve společnosti. Zásadně tak v obtížné době celosvětově rostoucího růstu popularity populistických a pravicově extremistických hnutí přispívá k rozvoji demokratické občanské společnosti na Slovensku a důvěry občanů ve stát a jeho instituce. Často je proto vnímán jako pokračovatel Václava Havla a jeho myšlenek.

Před svým působením ve funkci prezidenta byl úspěšným podnikatelem. Po návratu z pracovního pobytu ve Spojených státech amerických založil v roce 1990 společnost Triangel a Quattro, které jako jedny z prvních na Slovensku poskytovaly splátkové služby. Své manažerské zkušenosti dodnes předává studentům a firmám na různých přednáškách. V roce 2005 se začal intenzivně věnovat také charitativní činnosti. Založil neziskovou organizaci Dobrý Anjel, která pomáhá rodinám s dětmi, jež se kvůli vážné nemoci dostaly do těžké finanční situace. Před osmi lety se zasloužil také o vznik obdobné charitativní organizace v České republice.

Za svou politickou a společenskou činnost získal řadu ocenění, například Řád svatého Karla ve stupni Velkého kříže v Monaku nebo ocenění Krištálové krídlo za filantropii.

LAUDATIO

Mikuláš Bek

rektor Masarykovy univerzity

Vážený pane prezidente, vážení hosté, milé kolegyně a kolegové,

Masarykova univerzita uděluje podle svých vnitřních pravidel Velkou zlatou medaili zahraničním představitelům veřejného života jako ocenění jejich zásluh o demokracii, lidstvo a vzdělanost. Mezi její nositele se zařadili například princ z Walesu či Madeleine Albright. Je ovšem třeba říci, že toto vyznamenání naše univerzita uděluje s velkou střídmostí, rozhodně nejde o inflační minci, kterou bychom se snažili uplácet kolem Brna projíždějící zahraniční státníky, aby svou návštěvou dodali univerzitě lesku. Jestliže dnes předáváme nejvyšší univerzitní ocenění prezidentu Slovenské republiky Andreji Kiskovi, pak jde o vážný projev našeho uznání. Symbolická hodnota tohoto vyznamenání, které tentokrát předáváme v kontextu oslav stého výročí založení naší univerzity, se vztahuje k hodnotám, jež jsou základem tradiční vnitřní kultury naší univerzity. Demokratické hodnoty možná naše akademická obec vnímá o něco citlivěji, než je tomu jinde, neboť jsou právě v naší historické kolektivní paměti spojeny se založením univerzity krátce po vzniku masarykovské republiky a byly niterně prožívány jak v obdobích nacistického či komunistického útlaku, tak ve chvílích znovunabyté svobody v roce 1989. A stejně tak je tomu i dnes, kdy se znovu ukazuje, že ani polistopadový demokratický režim není v naší zemi samozřejmostí, která by nebyla ohrožena erozí. A v této dnešní situaci prokazujeme prezidentu Kiskovi uznání za to, že jej můžeme považovat za blízkého spojence při obhajobě hodnot, jež jsou pro svobodný rozvoj univerzit nezbytným předpokladem, neboť dnes jde znova o dělu a kontrolu mocí ve státě, toleranci menšinových názorů, nezávislost médií, ochotu pomáhat potřebným či odvahu čelit strachu z neznámého.

Nebudu se na tomto místě pokoušet podat politický životopis vyznamenaného ani se nebudu pokoušet kriticky vyrovnat s jeho různými mediálními obrazy. Soustředím se na to, co považuji za nejpodstatnější pro to, aby Vědecká rada Masarykovy univerzity na můj návrh rozhodla o tom, že se Andrej Kiska zařadí mezi nositele Velké zlaté medaile. A tady samozřejmě platí to, že prezident, podobně jako v menším měřítku rektor či děkan, není na prvním místě člověkem – pan prezident snad promine – ale institucí. Andrej Kiska je prezidentem Slovenské republiky, státu, který je nám v mnohem blízký nejen geograficky, státu, z nějž na Masarykovu univerzitu již tradičně přichází největší počet zahraničních studentů, aktuálně více než pět tisíc z celkových třiceti. Jsme vlastně největší slovenskou univerzitou mimo Slovensko. Prezidentu Kiskovi patří dík za to, že po celou dobu svého prezidentského mandátu usiluje o další kultivaci vzájemných vztahů mezi Slovenskou a Českou republikou, vztahů, jež jsou možná námi, Moravany, prožívány zvláště niterně.

Být institucí ovšem samozřejmě nestáčí. Andreji Kiskovi patří naše uznání za to, že v prezidentském úřadě dokázal balancovat pokoru vůči státnické roli s civilní lidskostí. Dokázal provést, například ve věci uprchlické krize, elementární altruismus i tam, kde středoevropský politický mainstream populisticky propadl primitivnímu sobectví. Pozorovatel z moravského břehu řeky Moravy je

vděčný za to, že ve svém pojetí výkonu prezidentské funkce nepodlehl ani šedivému úřednictví, ale ani svérázu vulgárního humoru a laciných bonmotů. Najít dnes vrcholného politika, který by se nesnažil o dryáčnické herecké pojetí své role, je pro akademické publikum osvěžujícím zážitkem.

Velkou zlatou medaili tedy Masarykova univerzita uděluje Andreji Kiskovi jako ocenění jeho úsilí o rozvoj sebevědomé občanské společnosti a za jeho příspěvek k uchování masarykovské a štefánikovské tradice ve slovenské, české a česko-slovenské politice. *Quod bonum, felix, faustum, fortunatumque sit.*



HISTORICKÝ KOMENTÁŘ

Jiří Hanuš

Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

O paralelách a analogiích česko-slovenského univerzitního vzdělávání nelze mluvit bez kontextů, zejména bez souvislostí vývoje společného státu ve 20. století, jehož existence byla ovlivněna výraznou přetržkou v letech 1939–1945 a faktickou ztrátou samostatnosti v letech 1948–1989, kdy se československý stát dostal do „koloniálního područí“ SSSR.

První významnou souvislost vytváří skutečnost, že první československá republika vznikla nejen s republikánskou formou vlády, ale vznikla v období sociálního radikalismu (vpoměřme na tehdejší bouřlivou situaci v tehdejším Rakousku, Maďarsku či Bavorsku), v období antiklerikálních/antikatolických nálad, které se týkaly především českých zemí (méně Moravy a takřka vůbec Slovenska), a též v období tzv. čechoslovakismu, který měl vyústit ve splnutí kategorie ethnicity a občanství. Z českého hlediska se jednalo o státní ideologii svého druhu, a to s paternalistickými prvky – někteří autoři hovoří dokonce o „českém nacionalismu v československém hávu“¹. Češi totiž Československo mnohdy považovali za „český stát“, v němž vykonávali civilizační poslání vůči Slovákům a Rusínům.

Druhým kontextem je přece jen poněkud rozdílný vývoj Čechů a Slováků i v jednotném státě. Ten pouze dokládá skutečnost, že se jednalo o dva národy, které se pokoušely o státní spolužití. Tento rozdíl lze ukázat na celé řadě událostí 20. století, i když jej zastřel nejdříve čechoslovakismus a posléze komunismus, který po druhé světové válce překryl národní rozpory a ambice proklamovaným internacionálismem. Jeden příklad za všechny: rok 1968 byl vnímán v českých zemích spíše s důrazem na demokratizaci společnosti, ve slovenském prostředí víc rezonovala myšlenka federalizace státu.

Třetí souvislost tvoří slovanská idea o vzájemném bratrství, která vznikla již ve starém Rakousku (vpoměřme například „bratrství“ moravského Aloise Kolíska a slovenského Antona Hlinky!), které se táhlo jako červená nit ještě hluboko do 20. století. Tato nit ale nebyla zase tak pevná, jak si mnozí politici představovali. A to už od počátku československého státu: „Když Albert Pražák, český profesor dějin české a slovenské literatury na bratislavské univerzitě, rozvíjel své mínění o tom, že spisovná slovenština vlastně stále neexistuje, naslouchali mu jenom v českých zemích. A když další z českých profesorů v Bratislavě, historik Václav Chaloupecký, psal na počátku 30. let o ‚Drang nach Osten‘ středověkých českých panovníků Václava I., Boleslava I. i II. nebo Přemysla II. Otakara, dali mu na Slovensku najev, že se jich tyto specificky české reminiscence netýkají.“² K tomu je zapotřebí dodat, že i instituce, které měly jednotu spoluvtvářet, například organizace Sokol, měly na západě a východě země zcela jinou pozici.

1 Srov. Balík Stanislav: Sto let od vzniku Československa – kontinuita v diskontinuitě. In: *Kontexty* 5/2018, s. 6.

2 Kosatík, Pavel: *České snění*. Praha 2010, s. 37–38.

Neodpovídalo by to historické realitě a ani by nebylo spravedlivé pouze kritizovat české angažmá. Právě oblast školství je dobrým příkladem toho, jak se Češi v první republice snažili napomoci Slovákům vyrovnat jeden z handicapů nerovnoměrného vývoje. Založení a rozvoj bratislavské univerzity je jedním z mnoha kauz, na nichž se dá ukázat analogie vývoje v českých zemích a na Slovensku (podobně jako v Brně zahájila bratislavská univerzita svou činnost se čtyřmi fakultami: lékařskou, právnickou, filozofickou a přírodnovědeckou), ale také ochota českých vysokoškolských učitelů spolubudovat slovenské instituce.

Přes všechny obtíže je zapotřebí konstatovat, že „projekt Československo“ nebyl až tak neúspěšný, jak by se mohlo zdát s ohledem upřeným na počátek 90. let. I „spořádaný rozchod“ v letech 1992–1993 je důkazem o kultivovanosti nejen české a slovenské politické reprezentace, ale zejména cosi významného vypovídá o kultivovanosti obou národních skupin, kultivovanosti, která se nezrodila ze dne na den a je spíše výsledkem dlouhodobého vzájemného ovlivňování také na vysokých školách. Jak napsal český historik Jan Rychlík: „Obě republiky mají nyní v současnosti skutečně vynikající a bezproblémové vzájemné vztahy a zároveň došlo k opětovnému sblížování Čechů a Slováků, kteří již mezi sebou nevidí fyzickou hranici, a necítí se tak být v druhé republice ‚v cizině‘.“³ Toto tvrzení se dá nejlépe doložit na studentech ze Slovenska bytujících na českých univerzitách, například brněnské Masarykově univerzitě.

Oblast vzdělávání a pěstování vědy, vysokého školství a univerzitní kultury je samozřejmě specifická. Díky dramatickým historickým okolnostem a revolučnímu diskontinuitnímu vývoji se dá říci, že jak pozitivním vývojem, tak negativními zkušenostmi prošla jak česká, tak slovenská společnost. Komunistické období znamenalo ve své podstatě v oblasti politiky, ekonomiky, kultury a školství katastrofu, ale současně také zápas o kontinuitu vědecké práce a vytváření hodnot navzdory politickému režimu panujícímu v celém Československu. I přes „drsná“ paděstá láta, „smutná“ léta sedmdesátá, kde česká vysokoškolská inteligence zaznamenala obrovské ztráty, se dařilo díky osvícenějším lidem mimo ostře sledovaná centra držet určitou úroveň vědecké práce a výuky. Díky poněkud odlišnému institucionálnímu vývoji a trhlinám v celorepublikovém dohledu nad oblastí školství a kultury bylo i za komunistického režimu možné, aby se odborníci dostali k potřebné literatuře, nebo dokonce aby našli nové zaměstnání v existenční nouzi. Podobně fungovalo také rozdělení tzv. odborné sféry na vysokoškolskou a akademickou, které na jedné straně představovalo akceptování sovětského modelu, na straně druhé znejasnění celé vzdělávací a výzkumné oblasti, a tudíž i problémy pro dohlížející státní aparát.

Konečně, v bývalém Československu nešlo jen o vysokoškolské učitele a akademické pracovníky. V rámci existence Československa se dostalo vzdělání na českých i slovenských univerzitách tisícům mladých lidí, kteří zaujali významné postavení – ať už jako vědci, učitelé, lékaři, technici, právníci a podobně – a kteří se potýkali s revolučními dobami a razantními proměnami společnosti podobně jako jejich vysokoškolští učitelé.

3 Srov. Rychlík, Jan: *Rozdělení Česko-Slovenska. 1989–1992*. Praha 2012, s. 397.

HISTORICKÝ KOMENTÁŘ

Roman Holec

Katedra slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského

Česko-slovenské vzťahy a ich vyústenie do vzniku spoločného štátu boli vždy dvojsmernou cestou, výhodnou pre obe strany. Aj preto mohli byť pre niekoho emocionálnym, pre iného zase pragmatickým rozhodnutím. Obe časti tohto vzťahu si v ňom našli to, čo ich obohacovalo a prinášalo im úžitok. Vo vzájomných vzťahoch však existovali položky, ktorými disponovala len jedna strana a svoje výhody a možnosti zoširoka poskytovala tej druhej. Medzi také patrilo školstvo. Stredné, odborné, univerzitné.

Boli časy, keď českí a moravskí evanjelici vyhľadávali školy na dnešnom slovenskom území, keďže v Uhorsku bola väčšia náboženská sloboda a spoľočný liturgický i kultúrny jazyk českých a slovenských evanjelikov umožňoval bez problémov komunikáciu i ideový transfer. Školské roky Františka Palackého v Trenčíne a na lýceu v dnešnej Bratislave boli zdaleka nie jediným príkladom. Po roku 1867 sa však situácia prudko zmenila. Politické pomery v Uhorsku po nastolení dualizmu neumožňovali rozvoj nemaďarského školstva. Slovenské stredné školy padli za obeť asimilačnej politike štátu a rovnako klesal počet ľudových škôl s vyučovacím jazykom slovenským. V čase rozvíjajúcich sa politických národnno-emancipačných snáh sa Slováci ocitli prakticky bez školstva, čo mohlo mať katastrofálne následky pre ich národnou vedomosť a všeobecnovzdelávací vývoj.

Pomocnú ruku vtedy podali Česi a Moravania, ktorí svoje stredné, odborné a vysoké školy otvorili slovenským záujemcom, ba prostredníctvom rôznych štipendií, podporných fondov, jednotlivcov i inštitucionálne (Českoslovanská jednota, spolok Detvan, Radhošť a iné) podporovali príchod i pobyt Slovákov na českých a moravských školách, ako aj na českej univerzite v Prahe a technike v Brne. Doslova tisícky mladých ľudí – chlapcov i dievčat – na nich získali nielen vzdelanie, odbornosť a kvalifikáciu, ale aj životné skúsenosti, kultúrny rozhľad a úzky vzťah k bratskému národu. Slovami Františka Pastrnka z roku 1898 „jest zajisté najevjšie zapotrebí, aby žádná schopná hlava se Slovensku neztratila. Neboť v tom vézí úpadek slovenský, že lid se nemůže na přirozených základech... vzdělávat. Náhradou zde mohou být jedině naše české školy – v Čechách a na Moravě... V naší společné práci leží naše síla a budoucnost. Maďaři školy slovenské zavírají – naší povinností jest umožnit, aby co největší část Slováků mohla navštěvovat školy naše všech druhů.“ Hoci o spoločnom štáte vtedy ešte nikto nechyroval, tu sa kládli základy vzájomných vzťahov, vzájomného poznávania sa i predpokladov k spoločnej budúcnosti.

Morava a Brno zohrávali vďaka geografickej i konfesionálnej blízkosti tradične významnú úlohu z hľadiska saturovania slovenských vzdelávacích potrieb. Spomeňme stredné školy v Přerove, Uherskom Hradišti, Hodoníne, Strážnici, odborné školy v Prostějove a Kroměříži, dievčenské školy v Olomouci a Brne, priemyselnú i obchodnú školu v Brne a mnogé iné.

Do roku 1918 zohrávala významnú úlohu vo vzdelávaní slovenských študentov Vysoká škola technická a od roku 1919 aj Masarykova univerzita v Brne. Rozvíjala sa paralelne s bratislavskou Univerzitou Komenského, s ktorou ju

spájal rovnaký rok založenia i početní vyučujúci pôsobiaci od začiatku – neraz i paralelne – na oboch univerzitách. Slovenskí študenti (i pedagógovia) tvorili vždy prirodzenú súčasť brnianskeho univerzitného prostredia, na čom nič nezmenilo ani rozdelenie spoločného štátu roku 1992. Práve naopak, mnohí výborní slovenskí študenti prichádzali a prichádzajú v čoraz väčšom množstve študovať do Brna. Dôvodov je viacero: odbory, ktoré sú v porovnaní so slovenskými jednoducho kvalitnejšie vybudované, väčšie možnosti uplatnenia poskytované zahraničným štúdiom, ale pôsobí i výzva, že ide o geograficky, jazykovo a mentálne najbližšiu kvalitnú a renomovanú (už zahraničnú) univerzitu, na ktorej sa Slováci pritom cítia ako doma.

Presne ako pred rokom 1918, tak i po roku 1992 sa Masarykova univerzita stáva priestorom, kde budúca česká i slovenská inteligencia získava vďaka bezprostredným kontaktom stále tak dôležitý česko-slovenský rozmer. Dochádza ku kultúrnemu, myšlienkovému i odbornému transferu, k upevňovaniu medzi ľudských, priateľských i celoživotných zväzkov. A že z kultúrneho transferu viac profitujú Slováci, to má svoje historické i logické korene. Menší je (a musí byť) vždy otvorennejší a najmä české prostredie ho svojou blízkosťou mimoriadne obohacuje, a tento proces sa súčasne stáva celoživotným návykom. Lebo ako povedal T. G. Masaryk, človeka nerobia svetovým cesty po svete, ale mentálne spracovanie toho, čo nám svet poskytuje.

V 21. storočí sú univerzity sociálne otvoreným a medzinárodne prepojeným prostredím, politicky a kultúrne významným faktorom s veľkým vplyvom na všetky stránky verejného života i hospodárskej sféry. Česko-slovensky tradične nastavená Masarykova univerzita spĺňa takto vysoko nastavené parametre a zohráva významnú a historicky už overenú úlohu pri formovaní slovenskej, nielen vedeckej, ale i širšie profilovanej intelektuálnej elity.



Andrej Kiska

**P R E S E N T A T I O N O F T H E G R E A T G O L D
M E D A L O F M A S A R Y K U N I V E R S I T Y**

Masaryk University
29 January 2019

ANDREJ KISKA

Andrej Kiska has served as the president of the Slovak Republic since 2014. He professes democratic values including respect for human rights and freedoms, justice, respect for rules and responsibility for one's actions, in short: values shared by Masaryk University. As president, Andrej Kiska has always emphasized the superiority of basic human and moral values over political interests, and advocated the strengthening of mutual trust across society. At a difficult time, with populist and right-wing extremist movements on the rise around the world, he has contributed to the development of a democratic civil society in Slovakia and bolstered citizens' trust in the state and its institutions. He is frequently perceived as a successor to the ideas espoused by Václav Havel.

Prior to being elected president, Andrej Kiska was a successful entrepreneur. In 1990, following his return from work in the United States, he founded Triangel and Quattro, two companies which were among the first to provide hire-purchase services in Slovakia. Even today, he spends time passing on his managerial experience to students and companies in the form of various lectures. In 2005, he shifted focus to charity. He founded Good Angel, a non-profit organization dedicated to helping families with children who have found themselves in difficult financial situations in the wake of a serious illness. Eight years ago, he participated in the establishment of a similar charitable organization in the Czech Republic.

He has received a number of awards for his political and social activities, including the Grand Cross of the Order of St-Charles, and the Crystal Wing Award for Philanthropy.

LAUDATIO

Mikuláš Bek

Masaryk University rector

Dear Mr President, Guests and Colleagues,

In accordance with its internal rules, Masaryk University bestows the Great Gold Medal upon foreign public representatives as an appreciation of their merits to democracy, humanity, and culture. The awardees of this Medal include, for example, the Prince of Wales and Madeleine Albright. It is, however, important to mention that our university awards this honour with a great degree of moderation; it is certainly not an inflation coin with which we would attempt to bribe foreign politicians passing through Brno into visiting our university in order to boost our prestige. Today's conferring of the university's highest award upon Andrej Kiska, the President of the Slovak Republic, is therefore a profound expression of our respect and admiration. The symbolic value of this award, which we are bestowing in the context of our celebrating the 100th anniversary of Masaryk University's founding, is related to values which have formed a foundation of our university's traditional internal culture. Our academic fellowship may be somewhat more sensitive to democratic values than others might, as such values are associated in our collective historic memory with the university's founding shortly after the establishment of the Masarykian republic, and as they were personally experienced during the Nazi occupation and Communist oppression, as well as since the re-establishment of our freedom in 1989. And it remains very much so even today, when we are being shown again that we cannot take our current post-November democratic regime for granted and that it may be eroded. It is in this present situation that we are expressing our appreciation to President Kiska for being able to consider him a close ally in the line of defence for values that are a necessary requirement for the free development of universities, as division and control of government powers, tolerance of minority opinions, media independence, willingness to help those in need, and the courage to face the fear of the unknown have become hot topics again.

I shall not attempt at this moment to describe the political life of the awardee, nor shall I critically asses his various media images. I shall instead focus on what I consider the most important fact for the Scientific Board of the Masaryk University to consider in accepting my proposal and deciding to include Andrej Kiska among the holders of the Great Gold Medal. And it also applies here, as much as it does on a lower level about a Rector or a Dean, that a President is not considered first a human – I am sure Mr President will forgive me for saying so – but an institution. Andrej Kiska is the President of the Slovak Republic, a country that is very close to us not only geographically – it is also the country from which the largest number of foreign students have traditionally been coming to Masaryk University (currently more than five thousand out of the total thirty thousand students). We are, in fact, the largest Slovak university outside of Slovakia. We express our thanks to President Kiska for his efforts throughout his presidential mandate to further cultivate the relationship

between the Czech and Slovak Republics, which is perhaps a relationship that we, Moravians, hold particularly dear.

Being an institution is, however, not enough. Andrej Kiska deserves our respect and admiration for being able to balance his humility to his statesman role with civil humanity. He was able to show elementary altruism, for example during the Refugee crisis, even when the Central-European political mainstream populistically sunk into primitive selfishness. An observer from the Moravian bank of the Morava river is grateful that Kiska in his interpretation of the presidential function has not succumbed neither to grey clericality, nor to the peculiarities of vulgar humour and cheap witticisms. It is a truly refreshing experience for the academic audience to find a high-ranking politician without a wordmonger approach to their role.

The Masaryk University therefore bestows upon Andrej Kiska the Great Gold Medal in appreciation of his efforts to build a confident civil society and for his merit to preserve the Masarykian and Štefánikian tradition in Slovak, Czech and Czecho-Slovak politics. *Quod bonum, felix, faustum, fortunatumque sit.*



HISTORICAL COMMENTARY

Jiří Hanuš

Department of History, Faculty of Arts, Masaryk University

The parallels and analogies of Czechoslovak university education cannot be discussed without context, and especially without the context of the development of a common twentieth-century state, the existence of which was influenced by a significant break in 1939–1945 and by the factual loss of sovereignty in 1948–1989 with the Czechoslovak state falling prey to the “colonial grip” of the USSR.

The first essential piece of background information is the fact that the First Czechoslovak Republic not only originated with a republican form of government, but it was formed during a period of social radicalism (let us recall the turbulent situation in the Austria, Hungary and Bavaria of the day), in an anti-clerical/anti-Catholic atmosphere, manifested primarily in Bohemia (less in Moravia and even less in Slovakia), and during a period of so-called Czechoslovakism, which was to facilitate a merging in terms of both ethnicity and citizenship. From the Czech point of view, it was a state ideology of sorts, with certain paternalistic elements – some scholars even speak of “Czech nationalism in Czechoslovak clothing”!¹ Indeed, Czechs frequently considered Czechoslovakia to be a “Czech state” which enabled them to carry out their mission to civilize the Slovaks and Ruthenians.

The second piece of context is the rather disparate development of Czechs and Slovaks even within their common state, demonstrating the fact that the state itself was essentially a platform for two nations trying to coexist. These disparities are evident from a series of twentieth century events, though obscured first by Czechoslovakism and subsequently by Communism, which proclaimed an internationalism designed to overcome national contradictions and ambitions following World War II. One example in lieu of many: while in the Czech lands the events of 1968 were perceived with a great deal of emphasis placed on the democratization of society, it was the notion of state federalization which primarily resonated in Slovakia.

A third piece of contextual information is the Slavic notion of mutual brotherhood, which originated in the days of the Austrian Empire (let us recall the “brotherhood” of the Moravian Alois Kolísek and the Slovak Anton Hlinka!) and which ran like a scarlet thread well into the twentieth century. However, this thread was not as strong as many politicians had imagined ever since the beginning of the Czechoslovak state: “When Albert Pražák, a Czech professor of Czech and Slovak literary history at the University of Bratislava, spoke of the de facto non-existence of a unified literary Slovak language, his notions were only accepted in the Czech lands. And when the historian Václav Chaloupecký, another Czech professor lecturing in Bratislava, wrote in the early 1930s of the ‘Drang nach Osten’ espoused by medieval Bohemian rulers including

1 Cf. Balík Stanislav: Sto let od vzniku Československa – kontinuita v diskontinuitě. In: *Kontexty* 5/2018, p. 6.

Wenceslas I, Boleslaus I and II and Ottokar II, he was promptly informed that these purely Czech reminiscences were of no concern in Slovakia.”² It is certainly noteworthy that even institutions tasked with bolstering national unity, such as the Sokol movement, held completely different positions in the east and west of the state.

This would not correspond to historical reality; moreover, it would not be fair to only criticize Czech involvement. The educational area constitutes a good example of how Czechs attempted to help Slovaks offset one of the handicaps arising from uneven development in the First Republic. The founding and development of the University of Bratislava constitutes a suitable case study for demonstrating the analogous developments taking place in the Czech lands and in Slovakia (as in Brno, the University of Bratislava was initially composed of four faculties: medicine, law, philosophy and science) as well as the willingness of Czech university teachers to help grow Slovak institutions.

Despite all encountered difficulties, it must be said that “project Czechoslovakia” was not as unsuccessful as it might have seemed from an early 1990s point of view. Even the “orderly divorce” of 1992–1993 not only constitutes proof of the cultivated nature of the Czech and Slovak political representations but, in particular, provides telling evidence of the cultivation of both national groups, a cultivation which was not built in a day and which was instead the outcome of long-term interaction developed – among other places – at universities. The Czech historian Jan Rychlík notes: “The two republics now enjoy truly excellent and harmonious relations; Czechs and Slovaks are not troubled by any notions of a physical border, nor do they feel that they are visiting a foreign country.”³ This claim is perhaps best documented by pointing to Slovak students studying at Czech universities, e.g. at Masaryk University in Brno.

The area of scholarship, science, higher education and university culture is naturally a specific one. As a result of dramatic historical circumstances and developmental discontinuity caused by the Velvet Revolution, both Czech and Slovak societies may be said to have been shaped by positive and negative developments. While the communist period was, in essence, a disaster for politics, economics, culture and education, it also facilitated the struggle for the continuity of scholarship and the advancement of values in the face of the political regime of former Czechoslovakia. Despite the “harsh” 1950s and the “sad” 1970s, a period during which the Czech university intelligentsia suffered enormous losses, a certain standard of scientific and educational endeavour was maintained thanks to enlightened figures outside of the heavily supervised centres. Due to uneven institutional development and imperfections in the nationwide oversight of education and culture, scholars were able to secure access to essential literature or even find new jobs when in need, in spite of the limitations imposed by the communist regime. The division of the so-called professional sphere into university and academic components functioned on a similar basis: on the one hand, the Soviet model was accepted as fact, on

2 Kosatík, Pavel: *České snění*. Prague 2010, pp. 37–38.

3 Cf. Rychlík, Jan: *Rozdelení Česko-Slovenska. 1989–1992*. Prague 2012, p. 397.

the other hand, it obscured the entire area of education and research and thus provided a host of issues for the supervising state apparatus.

Finally, the impact of developments taking place in former Czechoslovakia was not limited to university teachers and academics. Throughout the existence of Czechoslovakia, Czech and Slovak universities provided an education to thousands of young people who went on to assume a host of significant positions – as scientists, teachers, physicians, technicians, lawyers, etc. – all of whom braved revolutionary times and radical social changes alongside their university teachers.

HISTORICAL COMMENTARY

Roman Holec

Department of Slovak History, Faculty of Arts, Comenius University

Czech-Slovak relations, eventually resulting in the establishment of a common state, were always a two-way street, advantageous for both sides. The relationship itself was driven by emotion on the one hand and by pragmatic decision-making on the other. Both parties found it enriching and beneficial in many respects. However, command of certain components of the relationship was the domain of only one of the parties, though its advantages and opportunities were widely shared with the other. One such area was education, secondary, vocational and university.

There was a time when Czech and Moravian evangelicals sought out schools located in present-day Slovakia, primarily due to the greater religious freedom afforded in Hungary and thanks to the usage of a common liturgical and cultural language which facilitated communication and fostered the transfer of ideas between Czech and Slovak evangelicals. The school years of František Palacký spent in Trenčín and his subsequent enrolment at a lyceum in present-day Bratislava are by no means an isolated example. However, the situation changed abruptly after 1867. In the wake of the establishment of dual monarchy, the political situation in Hungary no longer facilitated the development of non-Hungarian education. Slovak secondary schools fell prey to the state assimilation policy, as did a number of primary schools where teaching was conducted in Slovak. In a period of evolving political and national emancipatory efforts, the Slovaks found themselves practically without an education system, which could have had catastrophic consequences for the development of their national and general consciousness.

A helping hand was fortunately lent by the Czechs and Moravians, who opened their secondary and vocational schools and universities to Slovak applicants while also providing scholarships, establishing endowment funds and mobilizing both individuals and institutions (Czech-Slavic Unity, Detvan Society, Radhošť and others) in support of the arrival and subsequent stay of Slovaks at Czech and Moravian schools, at the Czech university in Prague and at the technical school in Brno. Literally thousands of young men and women were thus able to acquire education, expertise and qualifications while also gaining experience, enhancing their cultural awareness and developing a close relationship with a brotherly nation. As noted by František Pastrnek in 1898: "*It is of the utmost importance that no capable Slovak mind be lost. For that is the cause of the decline of Slovakia, the simple fact that the people lack an education based on a natural foundation. The only substitute is afforded by our Czech schools – in Bohemia and Moravia... Our common work is our strength and future. Slovak schools are being closed by the Hungarians – it is our duty to provide as many Slovaks as possible with the opportunity to attend a variety of our schools.*" Although the notion of a common state had yet to be broached, the groundwork for a mutual relationship and understanding as well as assumptions for a common future were already being laid out.

Thanks to geographic and confessional proximity, Moravia and Brno have traditionally played a significant role with respect to the saturation of Slovak educational needs. Let us mention secondary schools in Přerov, Uherské Hradiště, Hodonín, Strážnice, vocational schools in Prostějov and Kroměříž, girls' schools in Olomouc and Brno, an industrial and commercial school in Brno and many others.

Prior to 1918, the Technical University played an important role in the education of Slovak students, with Masaryk University joining the cause in 1919. From the very beginning, the university developed in parallel with Comenius University in Bratislava: not only were the two established in the same year, they also shared a number of teachers, many of whom were active – sometimes simultaneously – at both institutions. Slovak students (and teachers) were always an inherent part of the university community, a fact that changed little with the division of the common state in 1992. Indeed, many excellent Slovak students have since come – and more continue to come – to study in Brno. The reasons are several: in addition to fields of study which are of significantly higher quality in comparison with those found in Slovakia, and improved career opportunities fostered by international studies, Masaryk University is not only geographically, linguistically and mentally close, it is a renowned high-quality (and now even international) institution where Slovaks feel at home.

After 1992, not unlike before 1918, Masaryk University became a place where close contact between Czechs and Slovaks fostered the development of a future intelligentsia with a significant Czech-Slovak dimension. In addition to promoting cultural, intellectual and scientific transfer, it is a place where interpersonal ties, friendships, and life-long relationships are developed. The claim that this cultural transfer is more profitable for Slovaks is an assertion grounded in history and rooted in logic. The smaller of the two parties is (and must always be) more open; as a result, it will be continuously enriched by its proximity to the Czech environment, a process which subsequently becomes a lifelong habit. For, as noted by T. G. Masaryk, a man does not become worldly by travelling the world, but by mentally processing what the world has to offer.

In the 21st century, universities comprise a socially open and internationally interconnected environment, a politically and culturally significant force with major influence on all aspects of public life as well as on the economy. The traditionally Czech-Slovak Masaryk University meets all of these demanding requirements and is thus able to play a significant and historically well-established role in the formation of a scholarly – and also more generally intellectual – Slovak elite.

Vydal: Rektorát Masarykovy univerzity, Odbor pro akademické záležitosti
Grafická úprava: Milan Katovský
Překlad: BOKS s.r.o., David Konečný, Gabriela Fialová
Tisk: Ing. Vladislav Pokorný – LITERA BRNO
1. vydání, 2019
Náklad: 350 ks

